

המצלמה כמכחול
הצילום כאמצעי באמנות

אמנות לעם - המדור לאמנות פלסטית

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה... המלחמה במלחמה...

"המצלמה כמכחול"

ציור וצילום: יחסים חדשים.

לפני כשלושים אלף שנים צייר האמן הראשון על קירות המערות הפרה־היסטוריות. זמן זה מקובל גם כתחילתה של החברה האנושית בת־התרבות שאנו צאצאיה.

המצלמה לעומת זאת, היא המצאה "טריה". לפני כמאה וחמישים שנה הומצאה ואז היה חשש של רגע שהיא מבטלת את זכות הקיום של הציור עתיק היומין. האיום הופיע בגלל יכולתה של המצלמה ליטול על עצמה, ואפילו ביתר הצלחה, את אחת ממשימותיו של הציור: הנצחת הקיים. חשש זה נתבדה. הציור מצא את תחום המחיה שלו מעבר להנצחת הקיים והצילום התפתח לתחביב המוני עם שכבה דקה של צלמים מקצועיים שצילומיהם הם מעשי אמנות.

המסלולים התרחקו מרחק רב ובמהירות כשהתרחק הצילום מריאליזם ופנה אל תחומי ההפשטה וכל אחת מהאמנויות, הוטיקה והצעירה, ביססה את מסגרותיה על השוני שבאמצעים העומדים לרשותה. למעלה ממאה שנים עברו עד ששבו ונגעו זו בזו שוב, ובמקרים אחדים היתה זו נגיעה במגמה של סיפוח.

את התהליך שעברה אמנות הציור במאה השנים החולפות אפשר לתאר לצורך עניין זה כתהליך של התרחבות וסיפוח (יותר חומרים, יותר תחומים נכנסו אל מתחת הכותרת "ציור"). את התייחסותה החדשה של אמנות הציור אל הצילום, כאל אחד מחומריה, אפשר לראות כחלק, מתהליך ההתרחבות. הפגישה הולידה תוצאות מעגניות לשני הצדדים.

האמנים שהשתמשו בצילום ביצירותיהם לא התענינו בצד האמנותי של הצילום. להם היה הצילום אפשרות של תיעוד והנצחה, מפגש מחודש עם הריאליזם, חומר ממשי וישיר לעומת הדרכים העקיפות והמתוחכמות שרכש הציור שבע השנים.

האמנים הראשונים שהשתמשו בארץ בצילומים ביצירותיהם היו יגאל תומרקין ורפי לביא. רפי לביא אשר בחר את האמנים המוצגים בתערוכה זו העדיף לא להציג מיצירותיהם. יאיר גרבז ומיכל נאמן המוצגים בתערוכה משמשים דוגמה טובה לממשיכי הכוון של לביא־תומרקין. הצילום כ"ציטטה" כלומר, הדבקת תצלום בתוך תמונה כשהצילום הוא ציטוט ממקור זר עם תוכן עצמאי שמשתלב בתוך היצירה הנבנית ממגע יד של האמן. הציטוט משפת המצלמה אל תוך שפת הציור יוצר זרות וריחוק ומתוך כך השוואה בין השפות השונות. זו הממשית שנושאה מוגדר וברור, שפת הצילום, וזו החמקנית שבנויה על דקויות של כתב היד של האמן, שפת הציור.

אופי כל תמונה ואופי כל תצלום מרמז על תפקידו של הצילום בתוכה. האם בא רק לצורך הנגדת השפות, או תוכנו חשוב מאוד? האם צורך טכני הצילומים השונים יוצר נושא חדש שאיננו מופיע באף אחד מהצילומים העצמאיים? כל אמן מוצא פתרון המתאים לו מתוך שפע הצרופים.

מיכל נאמן היא דוגמה טובה לאמן העוסק בעבודותיו בהנגדות תצלומים שונים וביצירת צירופים מיוחדים בין שפה לתצלום.

אמנים אחרים, כמו יואב בראל, רן שחורי ויהושע גרופית ראו כאפשרות מעניינת חיקוי של שפת הצילום באמצעות ציור. תמונותיהם מתבססות לעיתים קרובות על הקרנת שיקופית מצולמת על-פני הבד שנועד לציור. העתקת הקווים הכלליים של הצילום המוקרן ולאחר מכן עבודה זהירה עם מכחול עד שהתוצאה המעובדת והנקייה מעלה על הדעת תצלום, מעבירה אוירה של דבר טכני יקר, ולעיתים קרובות משולבת באירוניה על תרבות חיים מזדננת.

סוג אחר של אמנים המשתמש בצילום הם אותם אמנים שלמרות שמוצאם מן הציור, נטלו לעצמם את החופש של האמנות החדשה והם מציגים צילום טהור. ללא התערבות ידינית ביצירת האמנות שלהם. חלקם (מוטי מזרחי) משתמשים בצילום כתיעוד של מעשה אמנותי שעשו. התרחשות שהיתה ואיננה, והצילום נשאר כמתעד יחיד של האירוע. כמאזכר, לא כצילום אמנותי. תחום זה התפתח וליווה את תופעת ה"מציגים" שבהם הופיע האמן והצילום שימש כמנציח שלהם.

דורית פלדמן נכנסת יותר מהאחרים למגוון האפשרויות שמציע הצילום, לאפשרויות הצבעוניות המיוחדות. היא ערה לעובדה שהצילום יכול לדבר בשפות שונות ובונה דרכן וביניהן התפתחות וגלגול של דימויים ארטיים. גם דגנית ברסט, כמותה, מתעניינת באפשרויות המיוחדות של אמצעי הצילום ויוצרת אפקטים מיוחדים בעזרת שפת הצילום. הנרי שלזניק אשר יש הטוענים שהיה הראשון באמנים הישראליים שגילה את אפשרות הניידות בין שפת הציור לשפת הצילום. מיוצג בעבודה אשר נעשתה תוך פיתוח של הצילום. מבחינה זו שייך גם הוא לקבוצת האמנים העושים שימוש באמצעים המיוחדים של הצילום ואינם מתייחסים אליו כהנצחה ותיעוד בלבד.

לשימוש בתצלום כאמצעי יש היבט נוסף אשר אמנים מרבים להשתמש בו. זו היכולת לעוות, לביים, לשנות קנה-מידה ובכל זאת להישאר אמין מאוד, שהרי הצילום תכונתו הבסיסית היא אמיתותו. זה צולם, משמע - זה קיים. יעקוב מישורי מצלם את עצמו ולאחר מכן צובע ומדגיש נשיות בדמותו, והצילום כאילו מאשר את התכונה הנשית של הגוף הגברי.

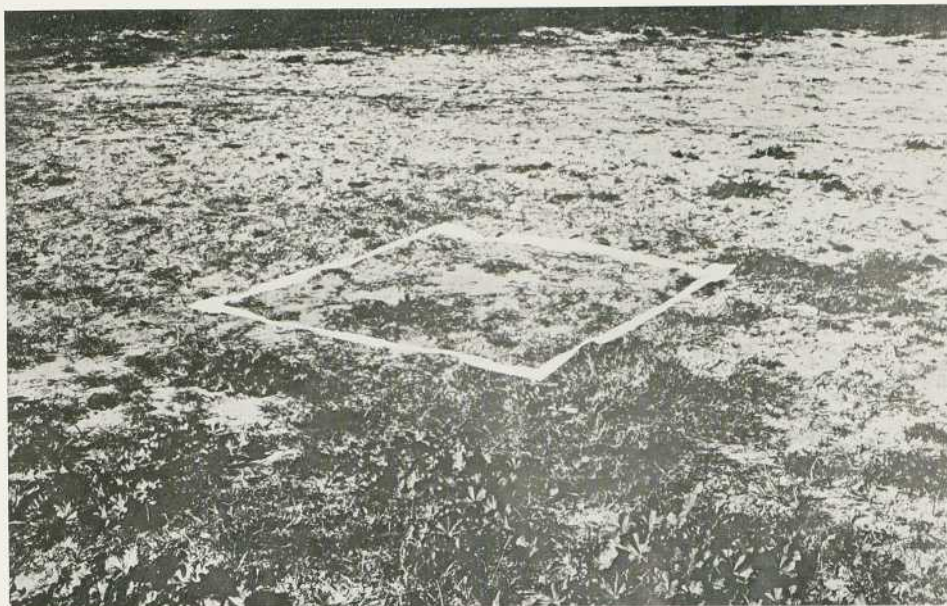
דגנית ברסט מצלמת בגודל אחיד את אזור ים המלח אשר מופיע במפות בקנה-מידה משתנה והצילום מערער את אמינות המפה ומגלה פנים צילומיות חומריות שונות בכל פעם. חיים מאור צילם אדם ושם אות קיין על מצחו ועיניו, אות שדומה, ולא במקרה לטלאי ה"מגן דוד" שנשאו היהודים בתקופה הנאצית. הצילום עושה את הפשרות הדמיוניות למוחשית מאוד, כמעט מפחידה וכו'.

דוד גינתון בפסלי הספרים המצולמים שלו מראה אפשרות נוספת של הנצחה באמצעות התצלום, כשהוא משתמש בצילום גם כמתעד ואמן ומדייק וגם כבעל תכונות פיזיות הולמות את יצירתו: שטוח, מבריק, צבעוני.

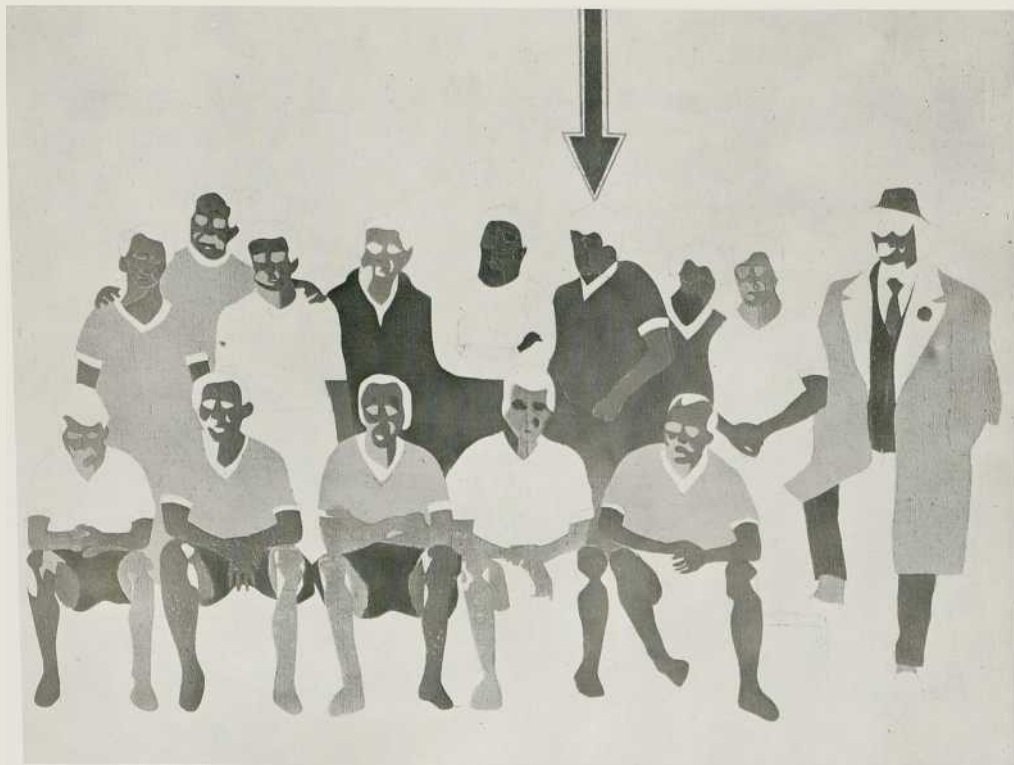
האפשרויות המוצגות בתערוכה הן רבות ובכל זאת הן אחדות בלבד מתוך שפע האפשרויות שמזמן המפגש בין מצלמה, תצלום ואמן.

רבים וטובים עדיין שרויים במחלוקת כאשר עולה השאלה האם זה צילום אמנותי או אמנות אשר משתמשת בצילום. לשאלה זו יש זכות קיום אם כי נדמה לי שחודה יקרה עם השנים, כאשר יפוג החידוש שבציורן צילום-אמנות, אז תשאל השאלה החשובה יותר, החשובה תמיד, מיהם האמנים אשר הצליחו להעלות מן המפגש יצירת אמנות טובה?

שרה בריטברג

אולמן מיכה - שדה - תחרית צילומי עם בד 1975.

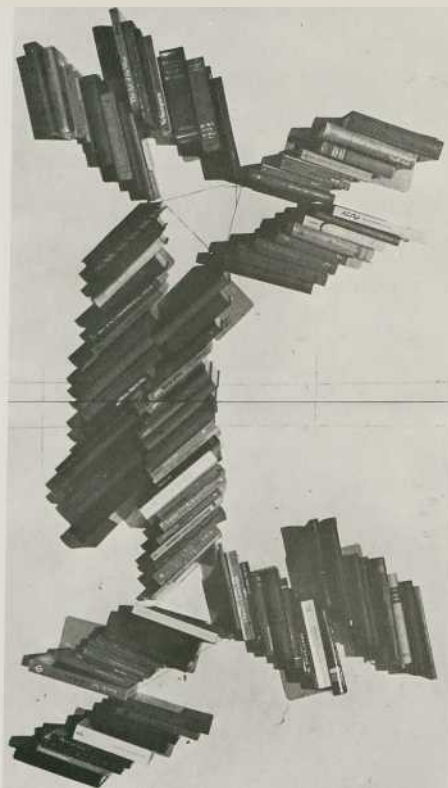
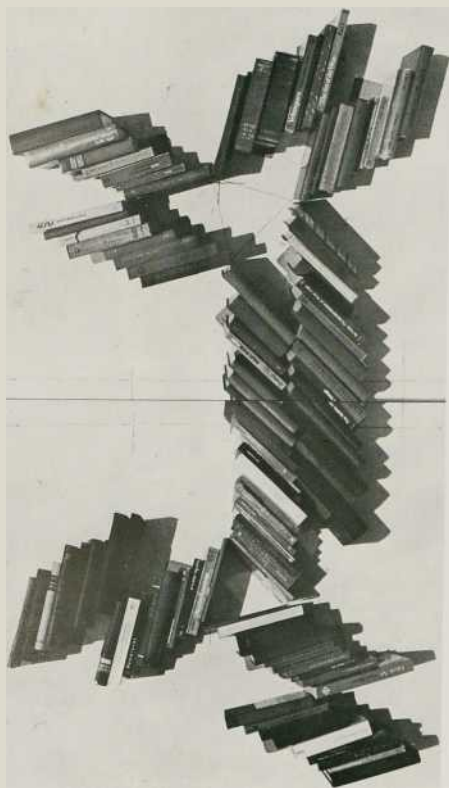
בראל יואב - הנבחרת - ציור לפי שקופית. אקריליק על בד 1969-70.

מתוך "אטלס" פסי מדיני וכלכלי

צרך בידי דיר משה בירור. מהדורה שישית

ברסט דגנית - מתוך אטלס - תצלומים א' - ו' 1976.

גינתון דוד - תצלום א' - ב' 1979.

גרבוז יאיר - ציר למשל ערבי - תצלום ציור 1976

גריפית יהושוע - גרמניה - ציור לפי שקופית אקריליק על בד 1979.

מאור חיים - אות קין - תצלום ציור 1978.

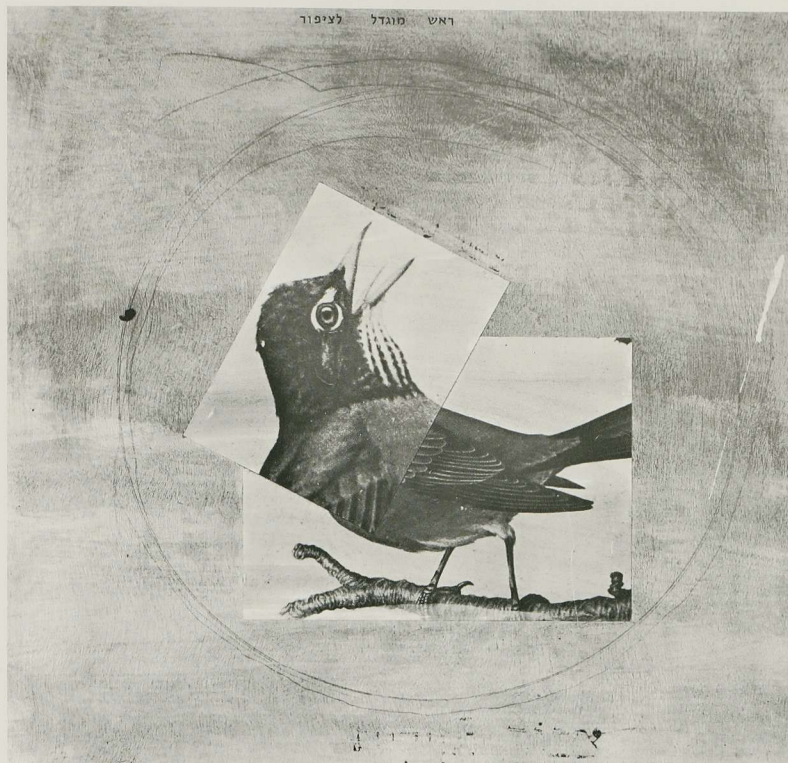

מזרחי מוטי - ברכת כהנים תצלום 1975.

מישורי יעקב דיוקן עצמי ציור על תצלום 1980.

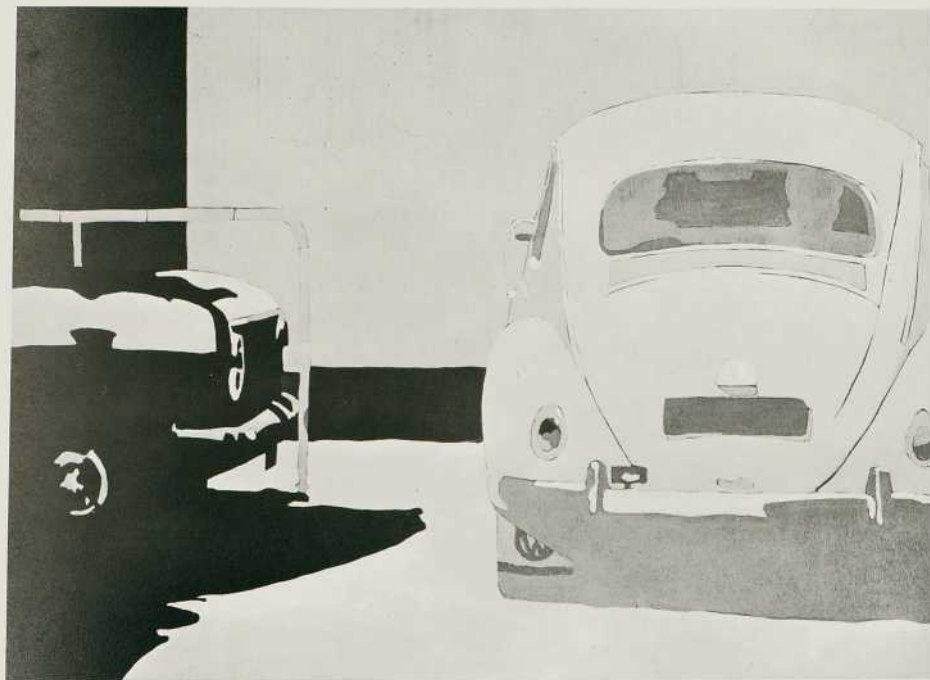
ראש מוגדל לציפור

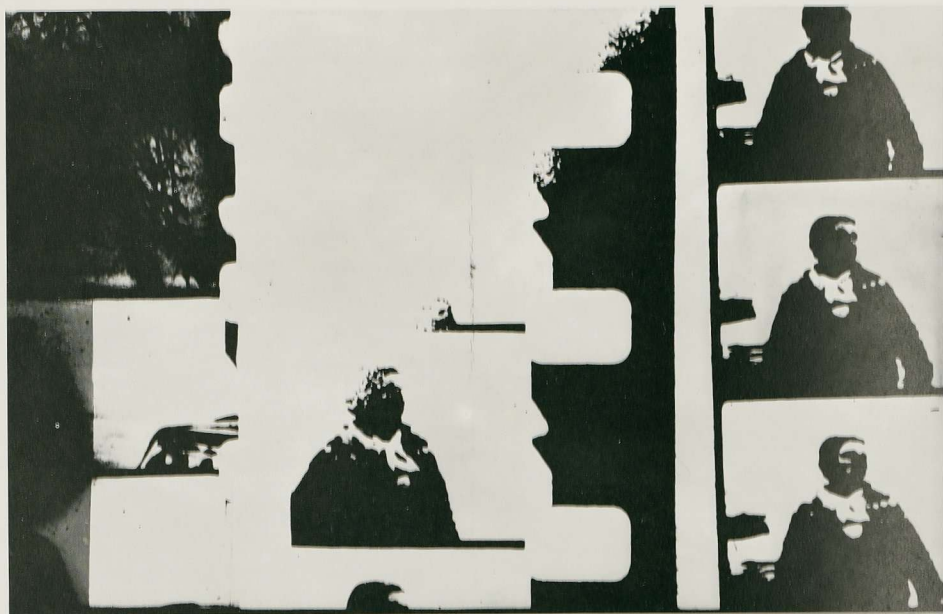
נאמן מיכל - ראש מוגדל לציפור - תצלום ציור 1977.

פלדמן דורית - תצלום משולב בצבע 1979.

שחורי רן - ציור לפי שקופית - אקריליק על דיקט 1972.

שלזביאק הנרי - ציור על מונטאג' צילומי 1966.

יועץ אמנותי:	רפי לביא.
כתיבת הקדמה:	שרה בריטברג־סמל.
עיצוב הקטלוג:	רוני רכב.
תצלומים:	רן ארדה.
הדפסה:	דפוס סבינסקי ת"א.
עיצוב לוחות:	ש.ש. דגמים.

תודתנו העמוקה נתונה לאמנים המשתתפים אשר השאילו עבודותיהם לתערוכה.

